



JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)



Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 5(1), 68-86, 2018

ERGENLERİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN AİLE YAPILARINA GÖRE İNCELENMESİ*

EXAMINING ADOLESCENTS' RESILIENCE LEVELS WITH RESPECT TO THEIR FAMILY STRUCTURES

Ayşenur SAKA¹ ve Şehnaz CEYLAN²

¹ Çelik İş Ortaokulu, Psikolojik Danışman. Karabük, Türkiye, e-posta: aysenursakapdr@gmail.com

² Karabük Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü. Karabük, Türkiye, e-posta: sehnazceylan@karabuk.edu.tr

Gönderim Tarihi: 08.01.2018

Düzeltilme Tarihi: 06.03.2018

Kabul Tarihi: 14.03.2018

Öz

Bu çalışmada geniş, çekirdek ve parçalanmış aileye sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın evren ve örneklemini, Karabük ilinde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören 13-16 yaş aralığında olan 352 ergen oluşturmaktadır. Bu çalışmada verileri toplamak amacıyla "Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ)" kullanılmıştır. Çalışma sonuçları, aile yapılarının ergen psikolojik dayanıklılık düzeylerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını göstermektedir. Elde edilen bulgular; cinsiyet değişkeninde, çekirdek aile yapısına sahip kız ergenlerin, yaş değişkeninde, çekirdek ve parçalanmış aile yapısına sahip 13-14 yaş grubu ergenlerin, öğrenim durumu değişkeninde ise geniş aile yapısına sahip babası lise ve üstü mezunu olan ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin lehine anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile yapıları, Ergen, Psikolojik dayanıklılık.

Abstract

This study aims at investigating the resilience levels of adolescents having extended, nuclear, and broken families. The population and sample of this study were composed of 352 adolescents in the 13-16 age group who studied at secondary and high school levels of the Ministry of National Education in 2015-2016 academic year in Karabük. The "Resilience Scale for Adolescent" was used to collect the data for this study. The results of the study showed that family structures did not lead to a significant difference in the resilience levels of adolescents. Furthermore, the results of the study indicated that there were significant differences in favor of the resilience levels of the following groups: only the female adolescents having nuclear family structure in gender variable; the adolescents in the 13-14 age group having nuclear and fragmented family structure in age variable; and only the adolescents in extended family structure whose fathers were high school or upper level graduates in the status of education variable.

Keywords: Adolescent, Family structure, Resilience.

*Bu çalışma Ayşenur Saka'nın "Farklı Aile Yapılarına Sahip Ergenlerin Öz-yeterlilik ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir

Atıf için Künye Bilgisi: Saka, A. & Ceylan, Ş. (2018). Ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin aile yapılarına göre incelenmesi. *JRES*, 5(1), 68-86.

Giriş

Çocukluktan ergenliğe geçiş bireylerin yaşamlarındaki dönüm noktalarından biridir (Santrock, 2012). Yaşam döngüsünün ikinci on yılı olarak da adlandırılan ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçişin, gelecek için hazırlanmanın gerçekleştiği bir büyüme dönemidir (Steinberg, 2013). Ergenlik döneminin kendine has özellikleri olmasına karşın en önemli özelliği; bütün hayatı etkileyen kritik gelişmelerin olmasıdır. Toplam beş-altı yıl süren bu dönemdeki olumlu ya da olumsuz etkiler yaşam boyu devam edebilmektedir (Abalı, 2012; Kulaksızoğlu, 2014).

Ergenlik döneminde bireyler her ne kadar bağımsız ve kendi kendine yetebilen kişiler olduklarını ispatlamaya çalışsalar da, güvendiği kişilerden destek almaya ihtiyaç duyarlar (Aydın, 2013). Aileler bu dönemde ergenlerin davranışlarına, aldıkları kararlar karşısında yollarına devam etmelerine rehberlik eden en önemli kurumdur (Brown & Bakken, 2011; Mounts, 2011; Temel & Aksoy, 2001). Nitekim ergenlik yıllarında çocukların iletişim çatışması içinde görünseler de aileleri dışında önemli ve uzun süren ilişkileri olmadığı ve yaşama karşı uyum süreçlerinde ailelerinin çok önemli olduğu vurgulanmaktadır (Garnefski, 2000; Santrock, 2012).

Yapılan araştırmalar ergenlerin sosyal-duygusal gelişiminde aile yapılarının olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu göstermektedir (Kwan, 2010; McNeely & Barber, 2010; Özcan, 2005; Yardımcı & Başbakkal, 2011). Çekirdek aile yapısına sahip olmanın ergenleri yeni yaşantılara uymada daha başarılı hâle getirdiği, aynı zamanda motivasyon becerilerinin, akademik beklentilerinin, öz-yeterlilik ve öz saygı düzeylerinin bu aile yapısına sahip ergenlerde daha yüksek olduğu (Aktürk & Aylaz, 2013; Bacchini & Magliulu, 2003; Hand, 2003), geniş aile yapısına sahip olmanın ise özellikle erkek ergenlerin olumsuz yaşantılarla baş etme becerilerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Willimse, Smith & van Wyk, 2011). Parçalanmış aile yapısına bağlı faktörlerin de ergenin akademik ve sosyal yeterliliğinde sorun oluşturduğu, ergeni problem davranışlara daha eğilimli hale getirdiği ve ergenlerde uyum problemlerine yol açtığı tespit edilmiştir (Fletcher, Steinberg & Williams-Wheeler, 2004; Roche, Ghanzarian, Little & Leventhal, 2011; Solmeyer, Killoren, McHale & Updegraff, 2011).

Ebeveynlerin boşanması, ölümü ya da tek ebeveyn ile yaşamak, ebeveyn deneyimsizliği, olumsuz ve stresli yaşam olayları, algılanan sosyal desteğin eksikliği gibi aile yapısından kaynaklanan olumsuz olaylar ergenler üzerinde psikolojik dayanıklılığı ortaya çıkaran risk faktörlerindedir (Brewin, Andrews & Valentine, 2000; Gizir, 2007). Yaşanılan olumsuz olaylara karşı psikolojik dayanıklılık gösteremeyen ya da psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük

olan ergenler problemleri davranış sergileme eğilimindedir (Dolgin, 2014). Ergenler olumsuz koşullarla karşı karşıya kaldıklarında; bireysel (öz-yeterlilik, inanç, zihinsel işlev vb.) , ailesel (aile ile yakın ilişki, destekleyici aile bağlantıları vb.), aile ötesi bağlamlar (okul, akran) gibi faktörler psikolojik dayanıklılıklarını arttırarak onları daha güçlü hâle getirmektedir (Masten, 2011; Masten, Desjardins, McCormic, Kuo & Long, 2010).

Ergenlik döneminde ergenlerin sosyal-duygusal gelişimi açısından bu denli önemli olan psikolojik dayanıklılık, zorluklarla, kayıplarla mücadele etme ve olumsuz duruma uyum sağlama becerisi, olumsuz koşullarda psikolojik sağlıklarını korumalarına yardımcı olan kişilik özellikleri gibi koruyucu faktörleri içinde barındıran bir kavramdır (Tuck & Anderson, 2014; Weston & Parkin, 2010). Ergenlerin aileleri üzerinde yapılan çalışmalarda, ebeveynlerin evli olmaları, ergene sağlıklı aile desteğini sunmaları, ergenle ilgili davranışları ve vakit geçirmeleri gibi faktörlerin ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırdığı, parçalanmış aile yapısının ve yaşanan aile içi sorunların ise psikolojik dayanıklılık düzeyini düşürdüğü tespit edilmiştir (Antaramian, Huebner & Valois, 2008; N. Çivitçi, Çivitçi & Fiyakalı, 2009; Hill, Stafford, Seamon, Ross & Daniel, 2007; Willemse, 2008).

Ergenlik döneminde parçalanmış aile yapısına ve olumsuz aile ortamına sahip olmak gibi risk faktörleri ergenlerin kişilik gelişimleri üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Aile yapılarının ortaya çıkardığı bu olumsuz durumlarla baş etmede ise psikolojik dayanıklılık kavramı önemlidir. Bu bağlamda araştırmada; geniş, çekirdek ve parçalanmış aileye sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Geniş, çekirdek ve parçalanmış aileye sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüş olan araştırma, betimsel bir araştırma biçiminde tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Karabük il merkezi, Yenice ve Eflani ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi 41 ortaokul ve 18 lise düzeyinde öğrenim gören 13-16 yaş aralığındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, evrenden uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 8 ortaokul ve 6 lise kurumunda öğrenim gören 352 ergen oluşturmaktadır.

Tablo 1.

Ergenlerin Demografik Özelliklere İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

		Aile Yapısı							
		Geniş		Çekirdek		Parçalanmış		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Kız	36	47,37	118	57,84	49	68,06	203	57,67
	Erkek	40	52,63	86	42,16	23	31,94	149	42,33
Yaş	13-14	36	47,37	99	48,53	27	37,50	162	46,02
	15-16	40	52,63	105	51,47	45	62,50	190	53,98
Annenin Öğrenim Durumu	İlkokul ve altı	54	71,05	94	46,08	38	52,78	186	52,84
	Ortaokul	14	18,42	69	33,82	19	26,39	102	28,98
	Lise ve üstü	8	10,53	41	20,1	15	20,83	64	18,18
Babanın Öğrenim Durumu	İlkokul ve altı	31	40,79	56	27,45	32	44,44	119	33,81
	Ortaokul	19	25	42	20,59	21	29,17	82	23,3
	Lise ve üstü	26	34,21	106	51,96	19	26,39	151	42,9
Genel Toplam		76	100	204	100	72	100	352	100

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda cinsiyet, yaş, yaşanılan yer, ailenin ekonomik durumu, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, anne- babanın sağ / ölü, öz/ üvey ve ayrı/birlikte olma durumları, ergenlerin birlikte yaşadığı kişiler ve aile yapısına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (EPDÖ), Bulut, Doğan ve Altundağ (2013) tarafından geliştirilmiştir. Madde sayısı 29 olan altı faktörlü ölçekte 4'lü likert tipi derecelendirme kullanılmıştır ("1" Bana hiç uygun değil, "2" Bana uygun değil, "3" Bana uygun, "4" Bana çok uygun). EPDÖ'dan alınabilecek puanlar 29 ile 116 arasında değişmekte ve puanların yükselmesi kişinin psikolojik dayanıklılık düzeyinin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), güvenilirliği için test-tekrar-test yöntemi, Cronbach Alfa iç tutarlık yöntemi, maddelerin alt-üst grup karşılaştırma yöntemi ve madde toplam korelasyonuna bakılmıştır. Ölçüt geçerliğini test etmek için de Problem Çözme Envanteri (PÇE), Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı değerlerine bakılmıştır. Ölçeğin tamamı için .87 , "aile desteği" boyutu için .89 ,

“akran desteği” boyutu için .84 , “okul desteği” boyutu için .81 , “uyum” boyutu için .70 , “mücadele azmi” boyutu için .67 ve “empati” boyutu için ise .61 bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinden alınan verilerin çözümlenmesi için SPSS 20.00 programı kullanılmıştır. Çalışma grubunun “Kişisel Bilgi Formunda” belirttikleri demografik özelliklerine ilişkin analizde frekans değerleri belirlenmiştir. Değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken birim sayıları nedeniyle Shapiro Wilk’s analizinden yararlanılmıştır. “Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” sonuçları değerlendirilmesinde, aile yapıları arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmediği görülmüştür. Bu nedenle ikili ilişkisiz örneklemelerden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini (Büyüköztürk, 2014) test etmek için Mann Whitney U ve ilişkisiz iki ya da daha çok örneklemin ortalamasının birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini (Büyüköztürk, 2014) test etmek için ise Kruskal Wallis-H Testlerinden yararlanılmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında fark olan gruplar belirlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde ergenlerin aile yapılarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerine dair bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2.

Ölçek Toplam Puanlarına İlişkin Dağılım Tablosu (n=352)

	\bar{X}	Ortanca	Minimum	Maksimum	Ss
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	97,16	99	59	116	11,5

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan ergenlerin psikolojik dayanıklılık ölçeğinden aldıkları puanın ($\bar{X}=97,16$) olduğu görülmüştür. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan ise 116’dır.

Tablo 3 incelendiğinde ise ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından aile yapıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte çekirdek aileye sahip ergenlerin ($\bar{X}=98,58$) geniş ($\bar{X}=95,76$) ve parçalanmış ($\bar{X}=94,61$) aileye sahip ergenlere göre psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.

Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Aile Yapıları Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Aile Yapısı	Kruskal Wallis H Testi								
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	Geniş	76	95,76	95,5	68	116	10,75	160,74	5,76	0,06
	Çekirdek	204	98,58	100	67	116	10,75	187,58		
	Parçalanmış	72	94,61	97,5	59	114	13,69	161,74		
Toplam Puanı	Toplam	352	97,16	99	59	116	11,5			

*p<0,05

Tablo 4.

Geniş Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Cinsiyetler Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	Geniş Aile						Mann Whitney U Testi		
		n	\bar{X}	Ortanc a	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	Z	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	Kız	36	97,83	98	73	116	9,81	43,04	-1,70	0,09
	Erkek	40	93,9	93	68	116	11,33	34,41		
Toplam Puanı	Toplam	76	95,76	95,5	68	116	10,75			

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde, geniş aileye sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık ölçeği genel puanları bakımından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($Z=-1,702$, $p>0,05$).

Tablo 5.

Çekirdek Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Cinsiyetler Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	Çekirdek Aile						Mann Whitney U Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	ss	Sıra Ort.	Z	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	Kız	118	100,81	102	74	116	10,39	115,42	-3,66	0,001*
	Erkek	86	95,52	94,5	67	116	10,52	84,77		
Toplam Puanı	Toplam	204	98,58	100	67	116	10,75			

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde, çekirdek aileye sahip olanlarda ergen psikolojik dayanıklılık puanları bakımından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($Z=-3,66$; $p<.05$). Araştırmada, çekirdek aileye sahip kızların psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}=100,81$) erkeklerin puanlarına ($\bar{X}=95,52$) göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6.

Parçalanmış Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Cinsiyetler Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	Parçalanmış Aile						Mann Whitney U Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	ss	Sıra Ort.	Z	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	Kız	49	95,71	99	64	114	12,71	37,73	-0,73	0,46
	Erkek	23	92,26	96	59	112	15,6	33,87		
	Toplam	72	94,61	97,5	59	114	13,69			

* $p<0,05$

Tablo 6 incelendiğinde, parçalanmış aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($Z=-0,73$, $p>0,05$).

Tablo 7.

Geniş Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Yaş	Geniş Aile						Mann Whitney U Testi		
		n	\bar{X}	Ortanc a	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	Z	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	13-14	36	97,92	98,5	73	116	11,78	42,64	-1,55	0,12
	15-16	40	93,83	94,5	68	110	9,46	34,78		
	Toplam	76	95,76	95,5	68	116	10,75			

* $p<0,05$

Tablo 7 incelendiğinde, geniş aileye sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık ölçek puanları bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($Z=-1,55$, $p<0,05$).

Tablo 8.

Çekirdek Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Yaş	Çekirdek Aile						Mann Whitney U Testi		
		n	\bar{X}	Ortanc a	Min.	Mak	Ss	Sıra Ort.	Z	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	13-14	99	100,37	101	67	116	10,86	113,14	-2,50	0,01*
	15-16	105	96,9	98	73	116	10,41	92,47		
Toplam Puanı	Toplam	204	98,58	100	67	116	10,75			

*p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde, çekirdek aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($Z=-2,50; p<0,05$). Araştırma sonucunda, çekirdek aileye sahip 13-14 yaşında olan ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}=100,3$) 15-16 yaşında olan ergenlerin puanlarına ($\bar{X}=96,9$) göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9.

Parçalanmış Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Yaş	Parçalanmış Aile						Mann Whitney U Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min.	Mak	Ss	Sıra Ort.	Z	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	13-14	27	98,37	106	63	114	14,49	43,78	-2,29	0,02*
	15-16	45	92,36	95	59	110	12,81	32,13		
	Toplam	72	94,61	97,5	59	114	13,69			

*p<0,05

Tablo 9 incelendiğinde, parçalanmış aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($Z=-2,29; p<0,05$). Araştırmada, parçalanmış aileye sahip 13-14 yaşında olan ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanlarının ($\bar{X}=98,37$) 15-16 yaşında olan ergenlerin puanlarına ($\bar{X}=92,36$) göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10.

Geniş Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Annenin Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Anne Öğrenim Durumu	Geniş Aile						Kruskal Wallis H Testi		
		n	\bar{X}	Ortanca	Min	Mak	ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	İlkokul ve altı	54	95,74	95	76	116	9,99	38,08	1,94	0,38
	Ortaokul	14	98,29	99	73	116	11,83	44,39		
	Lise ve üstü	8	91,5	89,5	68	113	13,71	31		
Toplam Puanı	Toplam	76	95,76	95,5	68	116	10,75			

*p<0,05

Tablo 10 incelendiğinde, geniş aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından annenin öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (H=1,94, p>0,05).

Tablo 11.

Çekirdek Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Annenin Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Annenin Öğrenim Durumu	Çekirdek Aile						Kruskal Wallis H Testi		
		n	\bar{X}	Ortanca	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	İlkokul ve altı	94	98,87	100	73	116	10,05	103,33	0,41	0,81
	Ortaokul	69	98,64	100	67	116	12	104,46		
	Lise ve üstü	41	97,83	99	74	115	10,27	97,29		
	Toplam	204	98,58	100	67	116	10,75			

*p<0,05

Tablo 11 incelendiğinde, çekirdek aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından annenin öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (H=0,41; p>0,05).

Tablo 12 incelendiğinde, parçalanmış aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından annenin öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (H=0,69, p>0,05).

Tablo 12.

Parçalanmış Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Annenin Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Annenin Öğrenim Durumu	Parçalanmış Aile						Kruskal Wallis H Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	İlkokul ve altı	38	93,63	96,5	63	113	14,42	35,38	0,69	0,71
	Ortaokul	19	94,95	98	59	110	11,79	35,58		
	Lise ve üstü	15	96,67	101	73	114	14,63	40,5		
Toplam Puanı	Toplam	72	94,61	97,5	59	114	13,69			

*p<0,05

Tablo 13.

Geniş Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Babanın Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Babanın Öğrenim Durumu	Geniş Aile						Kruskal Wallis H Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	İlkokul ve altı	31	92,52	93	73	110	10,33	31,52	6,62	0,04*
	Ortaokul	19	95,42	97	68	110	10,99	38,79		
	Lise ve üstü	26	99,88	101,5	80	116	10,03	46,62		
Toplam Puanı	Toplam	76	95,76	95,5	68	116	10,75		1-3	

*p<0,05

Tablo 13 incelendiğinde, geniş aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından babanın öğrenim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (H=6,62; p<0,05). Araştırmada, geniş aileye sahip ergenlerin babası lise ve üstü mezunu olanların ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanının (\bar{X} =99,88) babası ilkokul ve altı mezunu olanların puanlarına göre (\bar{X} =92,52) anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 14 incelendiğinde, çekirdek aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından babalarının öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (H=1,17; p>0,05).

Tablo 14.

Çekirdek Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Babanın Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Babanın Öğrenim Durumu	Çekirdek Aile						Kruskal Wallis H Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	İlkokul ve altı	56	97,93	97,5	74	114	9,52	96,99	1,17	0,56
	Ortaokul	42	99,98	101	73	116	10,44	110,04		
	Lise ve üstü	106	98,38	100	67	116	11,5	102,42		
	Toplam	204	98,58	100	67	116	10,75			

*p<0,05

Tablo 15.

Parçalanmış Aile Yapısında Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Puanlarına Göre Babanın Öğrenim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek	Babanın Öğrenim Durumu	Parçalanmış Aile						Kruskal Wallis H Testi		
		n	\bar{X}	Orta nca	Min	Mak	Ss	Sıra Ort.	H	p
Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Toplam Puanı	İlkokul ve altı	32	94,06	99,5	59	112	15,72	37,02	0,69	0,71
	Ortaokul	21	93,43	92	63	113	12,38	33,55		
	Lise ve üstü	19	96,84	98	73	114	11,63	38,89		
	Toplam	72	94,61	97,5	59	114	13,69			

*p<0,05

Tablo 15 incelendiğinde, parçalanmış aileye sahip ergenlerin ergen psikolojik dayanıklılık ölçeği puanları bakımından babanın öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (H=0,69, p>0,05).

Tartışma ve Sonuç

Ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini aile yapılarına göre incelemek amacıyla yapılan araştırma sonucu geniş, çekirdek ve parçalanmış aile yapısına sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir. Araştırmada anlamlı olmamakla birlikte çekirdek aileye sahip ergenlerin geniş ve parçalanmış aileye sahip ergenlere göre psikolojik dayanıklılık toplam puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tanrikulu, Sülukoğlu, ve Meşeli (2015), 13-16 yaş arası toplamda 801 ergen üzerinde aile yapıları ve psikolojik dayanıklılık ilişkisini incelemiş ve anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ergün'ün (2016), 14-18 yaş arası 360 ergen üzerinde yürüttüğü

çalışmada da aile yapısı ile psikolojik dayanıklılık arasında fark olmadığı tespit edilmiştir. Literatürdeki başka araştırmalarda da aile yapıları ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Mahon, A. Yarcheski & Yarcheski, 2003; Tümlü, 2012).

Araştırma sonucunda geniş ve parçalanmış aileye sahip ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği, çekirdek aile yapısında ise kız ergenlerin erkek ergenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada geniş ve parçalanmış ailede ortaya çıkan farklılaşmama sonucu literatür bulguları ile paralellik göstermektedir. Rew, T aylor-Seehafer, Thomas, ve Yockey (2001) 15-22 yaş arası 59 ergen üzerinde, Yılmaz-Irmak (2011) 12-17 yaş arası 1607 ergen üzerinde yapmış oldukları araştırmada cinsiyet değişkenine göre psikolojik dayanıklılığın farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Literatürde sadece çekirdek aile tipinde kızların lehine sonuca ulaşılan araştırma bulgusunu destekleyen örneklere de rastlanmıştır. Gürsu (2012) 14-18 yaş arası 1009 ergen, Gündaş ve Koçak (2015), 14-18 yaş arası 764 ergen, Küçük ve Düşmez (2015) 13-14 yaş grubundaki 563 ergen, Aktaş (2016) 14-18 yaş grubundaki 1278 ergen üzerinde psikolojik dayanıklılık düzeyini cinsiyet değişkenine göre incelemiş ve araştırmalar sonucunda, istatistiki olarak anlamlı seviyede kız ergenlerin erkek ergenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonuçlarının kız ergenlerin lehine sonuçlar doğurmasında; kızların toplumun ve ailenin geneli tarafından uyumlu, sakin, paylaşımcı yetiştirilmesinden kaynaklı iletişim ve empatik becerilerinin erkeklere göre daha iyi seviyede olması, detaylı düşünme yapıları sebebiyle duygusal durum değişimlerini daha çok yaşamaları ve bu süreçte akran desteğini daha çok almaları, ev işleri, eğitim faaliyetleri gibi daha çok sorumlulukla başa çıkmak zorunda kalmaları, kızların ergenlik dönemine erkeklerden daha önce girmeleri ve bu döneminin beraberinde getirdiği olumsuz durumlar ile mücadele etmeyi de daha erken yaşta öğrenmeleri gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırma sonucu, çekirdek ve parçalanmış aile yapısına sahip ergenlerin yaşa göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Araştırmada, 13-14 yaş grubunda olan ergenlerin 15-16 yaş grubundaki ergenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Turgut (2015) tarafından lise düzeyindeki ergenlerin önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığının psikolojik dayanıklılık düzeylerindeki rolü incelenmiştir. Araştırmada yaş arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Benzer bir çalışma Ergün (2016) tarafından yapılmış ve ergenlerin yaşı ilerledikçe psikolojik dayanıklılık düzeyinin düştüğü tespit edilmiştir. Ebeveynleri boşanmış 14-18 yaş arası 307 ergenin psikolojik dayanıklılıklarının incelendiği bir başka araştırmada (Kurt, 2016) 14-15 yaş grubunda bulunan ergenlerin, 16-18 yaş grubu ergenlerine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürdeki bu bulgular araştırma bulgusu ile de örtüşmektedir.

Araştırma bulgusunda elde edilen farklılığın ergenliğin evreleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Literatür bulguları 16-17 yaş aralığında ergenlerin riskli davranış sergileme olasılığının arttığını göstermektedir (Williams, West & Shults, 2012). Orta ve geç ergenlik evresinde ergen, sosyal ve akademik alanda gelişme isteği, karşı cinse olan yönelim, mesleki beklentiler gibi daha karmaşık yaşantılar ile baş etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum ergende depresyon gibi psikolojik düşüslere sebep olmaktadır (Marston, Hare & Allen, 2010).

Araştırma sonucu, geniş, çekirdek ve parçalanmış aile yapısına sahip ergenlerin anne öğrenim durumlarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Thompson, Corsello, McReynolds, ve Conklin-Powers (2013) 13-18 yaş arası 500 ergenin, Topbay (2016) 11-14 yaş arası 188 ergenin psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelemişler ve anne öğrenim durumuna göre ergen psikolojik dayanıklılık düzeylerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonucu çekirdek ve parçalanmış aile yapısında ergenlerin baba öğrenim durumlarına göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını, geniş aile yapısında ise anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Geniş aile yapısında babası lise ve üstü mezunu olan ergenlerin psikolojik dayanıklılık puanlarının babası ilkokul ve altı mezunu olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde ebeveyn öğrenim durumunun ergenlerde psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırmada önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir (Bahadır-Yılmaz & Öz, 2011). Araştırma bulguları da bu görüşleri desteklemekte alan yazındaki başka çalışmalarla da örtüşmektedir. Gürsu (2012), Arastaman ve Balcı (2013), Koç-Yıldırım, Yıldırım, Otrar, ve Şirin (2015) yapmış oldukları çalışmalarında baba öğrenim durumuna göre ergen psikolojik dayanıklılık düzeyini incelemiş ve baba öğrenim düzeyi arttıkça ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin de arttığı

sonucuna ulaşmışlardır. Dündar (2016) tarafından ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile baba öğrenim durumu incelenen araştırmada da, baba öğrenim düzeyi arttıkça ergenlerin genel psikolojik dayanıklılık düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Geniş ailenin geleneksel yapısı sebebiyle ergenin gelişimde sadece anne-baba değil büyük anne-baba, amca, teyze gibi akrabalar da önemli rol oynamakta (Trawick-Swith, 2013) hatta çoğu zaman büyük anne ve büyük babalar torunlarının yaşantısında daha fazla söz hakkına sahip olabilmektedirler (Fingerman vd., 2010). Araştırma sonuçları geniş aile yapısında babanın öğrenim düzeyi arttıkça ergenin psikolojik dayanıklılık düzeyinin arttığını göstermiştir. Bu sonuca etki eden bazı faktörler olabilir. Öğrenim durumu yüksekliği babanın ergen eğitimi hakkında daha bilinçli hâle gelmesini sağlayabilir. Bilinçli hâle gelen baba da kuşak çatışmalarından kaynaklı sorunlara müdahale ederek ergenin ihtiyacı olan aile desteğini ona sunabilir. Ayrıca babanın bu aile yapısındaki tutumu ergenin psikolojik dayanıklılık düzeyinin seviyesinde önemli bir faktör olarak da görülebilir. Nitekim literatür bulguları da bunu destekler niteliktedir. Dwairy ve Achovi (2010) babadan algılanan desteğin ve davranış biçimlerinin ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Öneriler

Bu bölümde, yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak alan uzmanlarına ve araştırmacılara yönelik öneriler yer almaktadır.

1-Aile yapısında psikolojik dayanıklılık değişkenlerinin farklı gruplar üzerinde de araştırılması yararlı olabilir. Özellikle aynı örneklem grubu ile ilk çocukluk döneminden başlayarak yetişkinlik döneminde kadar boylamsal çalışma planlanabilir.

2-Farklı kültürlerdeki aile yapılarının etkilerini de görebilmek ve karşılaştırabilmek için Türkiye'deki her bölgeden kesitler alarak aynı çalışma planlanabilir.

3-Geniş aile yapısında ortaya çıkan ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkileyebilecek kuşak çatışmalarını engellemek, ortadan kaldırmak ve diğer aile bireylerinin de koruyucu etkisini arttırmak için özellikle büyük anne ve babalara yönelik eğitici, destekleyici çalışmalara yer verilebilir.

4-Ergenlerin aile yapıları tespit edilerek özellikle parçalanmış aile yapısına sahip ergenlere yönelik drama çalışmaları gibi aktif öğrenme yöntemlerini kullanarak eğitim programları planlanabilir.

Kaynaklar

- Abalı, O. (2012). *Ergenlik dönemi ve ruhsal yaklaşım*. İstanbul: Adeda.
- Aktürk, Ü. & Aylaz, R. (2013). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin öz-yeterlilik düzeyleri. *DEUHYO ED*, 6(4), 177-183.
- Aktaş, E. (2016). *Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Antaramian, S.P., Huebner, E.S. & Valois, R.F. (2008) Adolescent life satisfaction. *Applied Psychology: An International Review*, 57(1), 112-126.
- Arastaman, G. & Balcı, A. (2013). Investigation of high school students resiliency perception in terms of some variables. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(2), 922-928.
- Aydın, B. (2013). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (4.b.). İstanbul: Nobel.
- Bacchini, D. & Magliulo, F. (2003). Self-image and perceived self-efficacy during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(5), 337-350.
- Bahadır-Yılmaz, E., & Öz, F. (2011). Sağlıkla ilgili fakültelerde eğitime başlayan öğrencilerin psikolojik sağlamlılık düzeyleri. *I. Uluslararası V. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongre Kitabı*, 132-136.
- Brewin, C.R., Andrews, B. & Valentine, J.D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(5), 748-766.
- Brown, B.B. & Bakken, J.P. (2011). Parenting and peer relationships: Reinvigorating research on family-peerlinkages in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 153-165.
- Bulut, S., Doğan, U. & Altundağ, Y. (2013). Adolescent psychological resilience scale: Validity and reliability study. *Suvremena Psihologija*, 16(1), 21-32.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (20.b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çivitci, N., Çivitci, A. & Fiyakalı, N.C. (2009). Loneliness and life satisfaction in adolescents with divorced and non-divorced parents. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(2), 513-525.

- Dolgin, K.G. (2014). *Ergenlik psikolojisi gelişim, ilişkiler ve kültür*. (D. Özen, Çev.) İstanbul: Kaknüs.
- Dwairy, M. & Achovi, M. (2010). Parental control: A second cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 16-22.
- Dünder, Ü. (2016). *Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziosmanpaşa ilçesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ergün, O. (2016). *Ergenlerde duygusal zeka özellikleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fingerman, K.L., Pitzer, L.M., Chan, W., Birditt, K., Franks, M.M., & Zarit, S. (2010). Who gets what and why? Help middle-aged adults provide to parents and grown children. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 10.1093:1-12.
- Fletcher, A.C., Steinberg, L. & Williams-Wheeler, M. (2004). Parental influences on adolescent problem behavior: Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, 75(3), 781-796.
- Garnefski, N. (2000). Age differences in depressive symptoms, antisocial behavior, and negative perceptions of family, school, and peers among adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(9), 1175-1181.
- Gizir, C.A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 28(3),113-128.
- Gündaş, A. & Koçak, R. (2015). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak benlik kurgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 795-802.
- Gürsu, O. (2012). Ergenlerde psikolojik sağlığın demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(1), 110-130.
- Hand, M.P. (2003). *Psychological resilience. The influence of positive and negative life events up on optimism, hope, and perceived focus of control*. Doctoral Dissertation, Walden University, Minnesota.

- Hill, M., Stafford, A., Seaman, P., Ross, N. & Daniel, B. (2007). *Parenting and resilience*. York: Joseph Rown Tree.
- Koç-Yıldırım, P., Yıldırım, E., Otrar, M. & Şirin, A. (2015). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42, 277-297.
- Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlik psikolojisi* (15.b.). İstanbul: Remzi.
- Kurt, T. (2016). *Ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi: Yılmazlığın aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçük, E. & Düşmez, İ. (2015). Adolesanlarda sağlık algısı, psikolojik dayanıklılık ve ilişkili faktörler. *18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildirileri 1* içinde (ss.558-559).
- Kwan, Y.K. (2010). Life satisfaction and self-assessed health among adolescents in Hong Kong. *Journal of Happiness Studies*, 11(3), 383-393.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A. & Yarcheski, T. J. (2003). Anger, anxiety, and depressionin early adolescents from intact and divorced families. *Journal of Pediatric Nursing*, 18(4), 267-273.
- Marston, E.G., Hare, A. & Allen, J.P. (2010). Rejection sensitivity in late adolescence: Social and emotional sequelae. *Journal of Research on Adolescence*, 20(4), 959-982.
- Masten, A.S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology*, 23(2), 493-506.
- Masten, A.S., Desjardins, C.D., McCormic, C.M., Kuo, S.I.C. & Long, J.D.(2010). The significance of childhood competence and problems for adult success in work: A developmental cascade analysis. *Development and Psychopathology*, 22(3), 679-694.
- McNeely, C.A. & Barber, B.K. (2010). How do parents make adolescents feel loved? Perspectives on supportive parenting from adolescents in 12 cultures. *Journal of Adolescent Research*, 25(4), 601-631.
- Mounts, N.S. (2011). Parental management of peer relationships and early adolescents' social skills. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(4), 416-427.

- Özcan, B. (2005). *Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Rew, L., Taylor-Seehafer, M., Thomas, N.Y. & Yockey, R.D. (2001). Correlates of resilience in homeless adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 33-40.
- Roche, K.M., Ghazarian, S.R., Little, T.D. & Leventhal, T. (2011). Understanding links between punitive parenting and adolescent adjustment: The relevance of context and reciprocal associations. *Journal of Research on Adolescence*, 21(2), 448-460.
- Santrock, J.W. (2012). *Ergenlik* (14.b.). (D.M. Siyez, Çev.). Ankara: Nobel.
- Solmeyer, A.R., Killoren, S.E., McHale, S.M. & Updegraff, K.A. (2011). Coparenting around siblings' differential treatment in Mexican-origin families. *Journal of Family Psychology*, 25(2), 251-260.
- Steinberg, L. (2013). *Ergenlik* (2.b.). (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge.
- Tanrikulu, T., Sülükoğlu, K. & Meşeli, B. (2015). Ergen psikolojik dayanıklılığının ebeveyn boşanması açısından incelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 66-73.
- Temel, Z.F. & Aksoy, A.B. (2001). *Ergen ve gelişimi: Yetişkinliğe ilk adım*. Ankara: Nobel.
- Thompson, R.B., Corsello, M., McReynolds, S. & Conklin-Powers, B. (2013). A longitudinal study of family socioeconomic status (SES) variables as predictors of socio-emotional resilience among mentored youth. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 21(4), 378-391.
- Topbay, Y. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Trawick-Swith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (5.b.). (B. Akman, Çev.). Ankara: Nobel.
- Tuck, I. & Anderson, L. (2014). Forgiveness, flourishing, and resilience: The influences of expressions of spirituality on mental health recovery. *Issues in Mental Health Nursing*, 35: 277-282.

- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin, önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tümlü, G.Ü. (2012). *Psikolojik dayanıklılık düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin temas engellerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Weston, K. J. & Parkin, J. R. (2010). Resilience. In: *Encyclopedia of Cross-Cultural School Psychology* (pp. 808-815). Springer US.
- Willemse, M. (2008). *Exporing the relationship between self-efficacy and aggression in a group of adolescents an the peri-urban town of worcester*. Master Thesis, University of Stellenbosch, South Africa.
- Willemse, M., Smith, M.R. & van Wyk, S.B. (2011). The relationship between self-efficacy and aggression in a group of adolescents in the peri-urban town of Worcester, South Africa: implications for sport participation: Sport psychology. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance*, 17(1), 90-102.
- Williams, A.F., West, B.A. & Shults, R.A. (2012). Fatal crashes of 16-to 17-year-old drivers involving alcohol, nighttime driving, and passengers. *Traffic Injury Prevention*, 13(1), 1-6.
- Yardımcı, F. & Başbakkal, Z. (2011). Ortaokul öz-yeterlilik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 27(2), 19-33.
- Yılmaz-Irmak, T. (2011). Fiziksel istismara uğrayan ergenlerde dayanıklılığın incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 12(2), 1-21.